ros sustulerit, intelligentem non [1] esse verisimile, patrem, si de nepotibus cogitaverit, talem fecisse substitutionem: humanitatis intuitu hoc, & latius & pinguius interpretandum esse credidimus, [ut] & si quis naturales [2] filios habeat, & partem eis reliquerit, vel dederit usque ad modum quem nos statuimus, & substitutioni eos subjugaverit, nulla liberorum eorum mentione facta, & hic intelligi evanescere substitutionem, liberis eam excludentibus, & intellectu optimo his, qui ad substitutionem vocantur, obsistente, & non concedente ad eos eam partem venire: sed [3] ad filios, vel filias, nepotes, vel neptes, pronepotes, vel proneptes morientis transmittente, & non aliter substitutione locum accipiente, nisi ipsi liberi sine justa [4] sobole decesserint: ut [5] quod inter justos liberos sancitum est, hoc & in naturales filios extendatur. † Quæ omnia & in legatis [6], & fideicommissis specialibus locum habere sancimus. Dat. 11. Kal. Augusti, *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

De conditione vivo testatore, vel post mortem ejus impleta.

7. Idem A. Joanni P. P.

SI quis heredem scripserit sub tali conditione, *si ille Consul factus fuerit, vel Prætor* [7]: vel ita filiam suam instituerit heredem, *si nupta fuerit*: vivo [8] autem testatore vel ille Consul processerit, vel Prætor fuerit factus, vel filia ejus nupta fuerit, vel adhuc vivo testatore Consulatum quidem, vel Præturam ille deposuerit, filia autem ejus [a marito] diverterit, omni veterum dubitatione explosa, sancimus, quandocunque impleta fuerit conditio, sive [9] vivo eo, sive mortis tempore, sive post mortem; conditionem videri esse completam. Quod & in legatis, & fideicommissis & libertatibus obtinendum esse censemus, ne, dum nimia utimur circa hujusmodi sensus subtilitate [10], judicia testantium defraudentur. Dat. 9. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPAD. & ORESTIS VV. CC. 531.

De institutione, secundum conditiones infra scriptas.

8. Idem A. Joanni P. P.

SI testamentum ita scriptum inveniatur, *Ille heres esto secundum* [11] *conditiones* [12] *infra scriptas*, si quidem nihil est adjectum, neque aliqua conditio in testamento posita est: supervacuam [13] esse conditionum pollicitationem sancimus, & testamentum puram habere institutionem. Et argumento utimur, quod Papinianus respondit [14]: *Vicos Reipublicæ relictos, qui proprios fines habebant, non ideo ex fideicommisso minus deberi, quod testator fines eorum, & certamitis formam, quod celebrari singulis annis voluit, alia scriptura se declaraturum promisit, ac postea morte præventus non fecit.* Sin autem conditiones quasdam in quavis parte testamenti posuit: tunc videri ab initio conditionalem esse institutionem, & sic omnia completa fuisse, quæ infra conscriptæ sunt. Dat. 6. Kalend. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII, & ORESTIS VV. CC. 531.

An in vulgari substitutione contineatur tacita pupillaris.

9. Idem A. Joanni P. P.

CUm quidam prægnantem habens conjugem, scripsit heredem ipsam quidem suam uxorem ex parte, ventrem vero ex alia parte, & adjecit, *si non postbumus natus fuerit alium sibi heredem esse*: posthumus autem natus impubes [16] decessit: dubitabatur, quid juris sit, tam Ulpiano, quam Papiniano viris disertissimis voluntatis [17] esse quæstionem scribentibus: cum opinabatur Papinianus eundem testatorem voluisse posthumo nato, & impubere defuncto, matrem magis ad ejus venire successionem, quam substitutum. Si enim suæ substantiæ partem uxori dereliquit: multo magis, & luctuosam [18] hereditatem ad matrem venire curavit. Nos itaque in hac specie Papiniani dubitationem resecantes, substitutionem quidem in hujusmodi [19] casu, ubi posthumus natus adhuc impubes viva matre decesserit, refupendam esse censemus. Tunc autem tantummodo substitutionem admittimus, cum posthumus minime editus fuerit, vel post ejus partum mater prior decesserit. Dat. 3. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII, & ORESTIS, VV. CC. 531.

TIT. XXVI.

DE IMPUBERUM [20] ET ALIIS [21] SUBSTITUTIONIBUS.

De partibus institutionis tacite repetitis in substitutione.

1. Impp. M. ÆLIUS & ANTONINUS AA. Secundo.

CUm [22] heredes ex disparibus partibus instituti, & invicem substituti sint, nec in substitutione facta est ullarum partium mentio: verum est, non [23] alias partes testatorem substitutionis tacite inseruisse, quam quæ manifeste [in] institutione expressæ sunt. Dat. CLARO II. & SEVERO CONSS. 171.

De substitutione reciproca.

2. Impp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. Frontiniæ.

HEreditatem quidem defuncti intestati filii delatam tibi, dubitari non oportet: substitutio enim testamento patris facta, ad pubertatis tempora porrigi non potest: quia ipso, & aliis non [24] ejusdem conditionis heredibus institutis, & invicem substitutis, propter eorum personam, quibus in unum casum duntaxat substitui potest, etiam in filio idem debere servari, & ratio suadet, & Divus Marcus pater [25] constituit. PP. 6. Kal. August. CHILONE, & LIBONE CONSS. 205.

De vulgari.

3. Imp. ALEXANDER A. Achillæ.

HEres instituta matris testamento, si successionem ex testamento omisisti, & ab intestato bonorum possessionis jus habere voluisti: substituto [26] locum quin feceris, in dubium non venit. Proinde, si substitutus hereditatem amplexus est, actionibus quæ [tibi] adversus matrem competebant, ipsum convenire, non successionem ab intestato potes vindicare. PP. 11. Kal. Sept. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

An vulgaris expressa contineat tacitam pupillarem.

4. Idem A. Firmiano.

QUamvis placuerit, substitutionem impuberi, qui in potestate testatoris fuerit, a parente factam ita, *si heres non erit* [27], porrigi [28] ad eum casum, quo posteaquam heres extitit, impubes decessit, si modo non contrariam [29] defuncti voluntatem extitisse probetur: cum tamen proponas ita substitutionem factam esse, *Si mihi Firmianus filius, & Ælia uxor mea (quod* [30] *abominor) heredes non erunt, in locum eorum Publius Firmianus heres esto*: manifestum est, in eum casum factam substitutionem, quo utrique [31] heredum substitui potuit. PP. 4. Kal. Jul. FUSCO II. & DEXTRO CONSS. 226.

Quomodo substitutio expirat.

5. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Hadrianæ.

POst aditam [32] hereditatem [33] directæ substitutiones non [34] impuberibus filiis factæ, expirare solent. PP. 10. Kalend. Jun. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De jure accrescendi.

6. Iidem AA. & CC. Quintiano.

TEstamento [jure] facto, multis [35] institutis heredibus, & invicem substitutis: adeuntibus suam portionem etiam invitis [36] coheredum repudiantium accrescit [37] portio. Sine die & consule.

Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento, & venientes ab intestato repelluntur. Alex.

7. Iidem AA. & CC. Feliciano.

SI testamento [jure] facto intra pupillarem ætatem & in sua potestate constitutæ filiæ [38], *si intra pubertatem decesserit*, directis verbis pater substituit: heredem te factum ex testamento [39] post eventum conditionis, intestati successionem exclusisse constat. S. Kal. Januar. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

Si miles filio heredi instituto substituerit.

8. Iidem AA. & CC. Patronæ.

PRecibus tuis manifestius exprimere debueras [40], maritus quondam

1 Qui extraneis patrem præfert, ejus quoque liberos præferre intelligitur. 2 Cajus Titio naturali filio Sempronium substituit: Titius liberos legitimos suscepit? non est locus substitutioni. Ergo in substitutione facta naturalibus liberis post eorum mortem, tacita intelligitur conditio, si decesserint fine legitimis liberis. *ut hic*, L.43. *ff. de vulgari.* ut eo casu minus scripsum quam dictum videatur. *L.102. ff. de cond. & demonstr.* 3 Liberi patris fideicommisso gravati, excludunt fideituitum. 4 Et ita naturales tantum liberi non excludunt substitutum. Quid si legitimati? excludunt. vide *Arrest. Parisiense* apud Papon. 20. *Arrest.* 3. §. 5. nec enim differt legitimatus a legitimo. *Nov.* 35. *c.* 3. adde *l.* 77. §. 15. *ff. de legat.* 2. *l.*17. §.4. *ff. ad SC. Treb.* 5 Jus constitutum in liberis justo matrimonio procreatis, interdum ad naturales tantum extendi potest. 6 Hæc constitutio in legatis & fideicommissis etiam locum habet. *7. l.* 21. *ff. quando dies leg.* 8 Sufficit conditionem casualem, vel mixtam impletam fuisse vivo testatore, licet impleta non duraverit. *l.* 91. *in fin. ff. de cond. & demonstr.* 9 *d. l.* 91. *l.* 18. *ff. de manum. test.* 10 Subtilitate judicia testantium non sunt defraudanda. 11 Hæc clausula conditionem facit, si conditiones positæ exprimuntur & adjiciuntur. *Gothf.* Conciliat. hujus leg. cum *l. quotiies.* §. *tantumdem. ff. de hered. instit.* vide apud Kinschot. *responf.* 26. *num.* 9. Adde Everhard. *consil.* 203. *num. final.* Guid. Pap. *b. l.* Anf. 12 Etiamsi destinata adjecto conditionis testamento non inferitur, testamentum non vitiatur. *L.* 77. *in fin. ff. de legat.* 2. Accidentia omissa testamentum non infirmant. 13 Imo non est supervacua, cum ita institutus habeatur pro non instituto. *l.* 9. §. 5. *ff. de hered. instit.* 14 *in d. l.* 77. *in fin.* 15 Nihil interest institutioni immediate conditio adjiciatur in quavis parte testamenti pura inferiore: ita ut conditio in fine testamenti adjecta reddat institutionem perinde conditionalem, ac si ab initio fuisset appofita. 16 Dixi ad *l.* 28. *supr. de inoff.* §. 2. *Inst. de SC. Tertull. l.* 7. *in fin. ff. unde liberi. l.* 26. *ff. si quis omiss. caus. l.* 4. *ff. ad SC. Tertull. & l.* 11. *J. comm. de success. l.* 72. *ff. de cond. & demonstr.* Inde etiam colligunt, Præsumi senem ante juvenem mori. vide Alciat. 1. *præsumpt.* 73. 17 Voluntatis quæstio. 18 Tristem, §. 2. *Inst. de SC. Tertull.* luctuosam legitimam portionem, *l.* 28. *supr. de inoff.* triste lucrum. *l. ult. J. comm. de succession.* 19 Uxorem ex una parte instituo, ventrem ex altera, & si posthumus natus non fit, Titium in ejus partem substituo. Nascitur posthumus, idem moritur impubes viva matre: mater ei succedit, non substitutus? & ita Titius vocatur non intelligitur posthumo impuberi substitutus: Vulgari quidem substitutioni tacite inest pupillaris: sed effectum non habet adversus matrem, sive fit coheres ipsa adjecta filio, *ut hic*, sive non fit. *l.* 8. *J. tit. proxim.* adde Cujac. 12. *obs.* 27.

20 Impuberum substitutio, quæ pupillaris, de qua dixi ad *lib.* 28. *ff.* 6. & 2. *Inst.* 16. 21 Hæc substitutio est vulgaris, de qua etiam dixi ad *lib.* 28. *ff.* 6. & 2. *Inst.* 15.

22 Heredes ex diversis partibus institui & invicem eos substitui, nec in substitutione partes expresli? Ad substitutionem ita vocantur, fiat in institutione vocati sint *ut hic. hoc* est, in substitutione partes repetitæ tacite intelligunturr, quæ expressæ in institutione commemoratæ sunt. *ut hic. Synopsis Basil.* 35. *tit.* 13. *cap.* 23. 23 Vid. *l.* 24. *ff. de vulg. & pupill.* 24 Diverlæ conditionis, vel ætatis liberis facta substitutio reciproca vetitet tantum in vulgari casu. *l.* 4. 8. *ff. b. t. l.* 6. *supr. de test. mil.* 25 Non quidem meus, fed Commodi. Est autem hæc constitutio Severi & Antonini Caracalle, cujus fit mentio in *d.* §. 2. 26 Res ita fit: *Si Achilla heres non erit, Titius vocatur.* Assumpta repudiat hereditatem ex testamento: & mavult ab intestato succedere? fit locus substituto. Hoc enim verba, *si heres non erit*, ita folent accipi, *si heres non erit ex testamento*: cum primum cœpit Achilla heres non esse ex testamento, factus est locus substituto. *l.* 60. *verfic. nam filius. ff. de adq. vel omitt. her.* 27 Verba sunt substitutionis vulgaris. 28 Vulgaris facta filio impuberi pupillarem comprehendit. *l.* 4. *ff. eodem.* 29 Vulgaris interdum pupillarem non includit ex tacita testatoris voluntate. 30 *l.* 41. *in fin. ff. b. t.* 31 Filio impuberi possum substituere pupillariter & vulgariter: uxori vulgariter tantum. His cognitis fingamus substitutionis formulam fuisse, *Filius & Ælia uxor heredes sunto, si heredes non erunt, Publius heres esto*: filius in pupillari ætate decedit? pars filii ad Publium defertur, non ad Æliam quæ pupillariter superiore casu filio non videtur substituta. Vulgaris substitutio eo casu pupillarem non confirmat. Nam si ad Æliam deferretur, substitutio esset inæqualis. Ælia filio substituta esset vulgariter & pupillariter, filius vero Ælie vulgariter tantum. Hinc conflat, Vulgares duobus inæqualibus factam, in neutra pupillarem continere. *Alex.* Substitutionem in hoc casu locum habere non posse, nisi & in persona utriusque locum habeat. *Bart.* 32 Additione vulgaris substitutio expirat. Heres eo tempore proprie intelligitur, vid. Graff. *lib. fent. 5. hereditat. quæst.* 5. 33 Vulgares. *l.* 6. *J. de legatis.* 34 Id est, puberibus. Substitutere nemo potest puberi filio post aditam hereditatem, ad id. Id tamen locum non habere in testamento pias ad causas scribit Tiraquellus 24. *privilegio pie caus.* 35 Heredibus pluribus institutis, & invicem substitutis, repudiantium partes hereditatem adeuntibus etiam invitis addicuntur, *ut hic. Synopf. Basil.* 35. *tit.* 13. *c.* 28. 36 Invitis quoque adcrescit portio. *l.* 35. *ff. de adq. vel omitt. hered. l. un.* 10. *J. de caducis toland.* Cur ita? vid. *l.* 2. *ff. de adq. vel omitt. her.* 37 Adcrescendi jus inter institutos & invicem substitutos locum habet. *l.* 1. §. *quando non petentium. l.* 1. §. *de success. edicto. l.* 9. *ff. de fast.* dixi ad Ulpian. 26. §. 5. Goth. Differentiam inter jus accrescendi & substitutionis vid. Edmund. Merill. *lib.* 1. *obs. cap.* 10. Guid. Pap. *b. l.* Anf. 38 Vide *l.* 2. *ff. de vulgari.* 39 *l.* 3. *ff. de vulgari.* 40 Hanc legem repetierunt Dionysius & Hipp. Riminaldus. vid. Govenanum *lib.* 1. *var. lect. c.* 2. Emmanuelem Costum *lib.* 1. *observ.* c.8. Forcatulum *Necyomant. dialog.* 35. Vaconium *lib.* 4. *aestivar.* 63. Mol-

tuus miles [1] defunctus, quem testamento facto heredem communem filium vestrum instituisse proponis, & secundum heredem scripsisse: utrumne in primum casum, an [in] secundum filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra decimum quartum suæ ætatis annum, aut postea [2] decesserit, substituerit. Nam non est incerti juris, quod si quidem in patris militis posita potestate, primo tantum casu habuit substitutum, & patri heres extitit: eo defuncto ad ste omnimodo [ejus] pertineat successio. Si vero substitutio in secundum [3] casum, vel expressa, vel compendio [4], non usque ad certam ætatem facta reperiatur: si quidem intra pubertatem decesserit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit, & adierint hereditatem. Si vero post [5] pubertatem [6], [tunc] ejus te successionem obtinente, veluti ex causa [7] fideicommissi, bona, quæ cum moreretur, patris ejus fuerint, a te peti possunt. S. 5. Id. April. AA. CONSS. 293.

De substitutione facta mente captis.

9. [8] Imp. JUSTINIAN. A. Mennæ P. P.

HUmanitatis [9] intuitu parentibus [10] indulgemus, ut si filium, nepotem, vel pronepotem cujuscunque sexus habeant, nec alia proles descendentium eis sit, iste tamen filius vel filia, nepos, vel neptis, pronepos vel proneptis mente [11] captus, vel mente capta perpetuo sit: vel si duo vel plures isti fuerint, nullus vero eorum sapiat, liceat [12] hisdem parentibus legitima [13] portione ei, vel eis relicta, quos voluerint his substituere: ut occasione hujusmodi substitutionis ad [14] exemplum [15] pupillaris, querela [16] nulla contra testamentum eorum oriatur: ita tamen, ut si postea [resipuerit [17], vel] resipuerint, talis substitutio cesset. Vel si filia, aut alii descendentes ex hujusmodi mente capta persona sapientes sint: non liceat parenti, qui, vel quæ [18] testatur, alios, quam ex eo descendentes, unum vel certos vel omnes substituere. † Sin vero etiam liberi testatori, vel testatrici sint sapientes, ex his vero personis, quæ mente captæ sunt, nullus descendat, ad fratres eorum unum, vel certos, vel omnes eandem fieri substitutionem oportet. Dat. 3. Idib. Decembr. *Constantinop.* DN. JUSTINIANO A. PP. II. CONS. 528.

De substitutione facta duobus impuberibus filiis.

10. Idem A. Joanni P. P.

CUm quidam duobus [19] impuberibus filiis suis heredibus institutis adjecit, *si uterque impubes decesserit, illum sibi heredem esse*: dubitabatur apud antiquos legum auctores, utrumne tunc voluerit substitutum admitti, cum uterque filius ejus in prima ætate decesserit: an alterutro decedente, illico substitutum in ejus partem succedere. [Et] placuit Sabino, substitutionem tunc locum habere, cum [20] uterque decesserit: cogitasse enim patrem primo [filio] decedente, fratrem suum in ejus portionem succedere. Nos ejusdem Sabini veriorem sententiam existimantes [21] non aliter substitutionem admittendam esse censemus, nisi uterque eorum [in] prima ætate decesserit. Dat. 6. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

Interpretatio verborum, quisquis mihi heres erit, & Titius filio meo heres esto: *& verborum.*: Titius una cum filiis suis & Sempronius heredes mihi funto.

11. Idem A. Joanni P. P.

SI quis duobus heredibus institutis filio suo impuberi eos una cum alio tertio substituerit, & verba testamenti ita composuerit: *Quisquis mihi heres erit, & Titius filio meo heres esto*, secundum quod apud Ulpianum invenimus, mortuo impubere filio, quærebatur, quomodo ad substitutionem vocentur tres substituti: utrumne duo priores, qui & patri heredes fuerant scripti, in dimidiam vocentur, tertius in reliquam dimidiam? an tres substituti, unusquisque ex triente, ad substitutionem vocentur? Alia applicata dubitatione, si quis heredem ita scripserit, *Titius una* [22] *cum filiis [suis] & Sempronius heredes mihi funto*: & in præsenti [enim] specie quærebatur secundum Ulpianum voluntas testantis utrumne Titium una cum filiis suis in dimidiam vocet, & Sempronium in aliam dimidiam: an omnes [in] virilem [23] portionem? Nobis autem in prima quidem specie videtur tres substitutos, unumquemque in trientem [24] vocari: in secunda autem specie, cum & natura pater [25] & filius eadem esse persona pene intelligantur, dimidiam quidem partem [Titio] cum filiis suis, alteram autem partem Sempronio adsignari. Dat. 7. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. XXVII.

DE NECESSARIIS [26] [SERVIS] HEREDIBUS INSTITUENDIS, VEL SUBSTITUENDIS.

Si servis relinquatur sub appellatione libertorum.

1. Imp. ANTONINUS Aufidio & aliis.

CUm servi constituti, sub [27] appellatione *libertorum* heredes scripti estetis, ea scriptura benigna interpretatione perinde habenda est, ac si liberi, & heredes instituti fuissetis. † Quod in legato locum non habet [28]. Accepta 7. Kal. Mart. PRISCO & APOLLINARE CONSS. 170.

De institutione in fraudem creditorum: de servo pignorato.

2. Imp. PERTINAX A. Lucretio.

IS, qui solvendo non est, heredem necessarium etiam in fraudem creditorum relinquere potest [29]. Sed si pignori [30] datus fuisti, & in eadem causa permansisti: ne ab eo quidem debitore qui solvendo non fuit, liber & heres necessarius existere potuisti. PP. 11. Kal. April. FALCONE, & CLARO CONSS. 194.

De ancilla pupilli herede a tutore instituta.

3. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIM. AA. & CC. Felici.

SI tutor [31] ancillam tuam contubernio suo conjunxit, ac post heredem eam instituit: neque dominium ex hujusmodi facto tibi auferri potuit: & ut ejus aditione jussu tuo tibi per hanc successio quæratur [jure] concessam habes facultatem. S. 16. Kal. Januar. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

Si servus in primo gradu manumissus substituatur pupillo.

4. Imp. JUSTINIAN. A. Juliano P. P.

CUm quidam suum pupillum heredem instituit, & servo directis verbis libertatem reliquit, & in secundo gradu, in quo pupillarem substitutionem faciebat, ipsum servum sine libertate pupillo suo substituit: *Quærebatur* inter prudentes, si [32] ex hujusmodi substitutione heres necessarius pupillo existeret? Causa enim altercationis ex veteri [33] regula orta est, qua omnibus placuerat hunc servum necessarium heredem domino fieri, cui in eodem [34] gradu & hereditas & libertas relinqueba tur. In præsenti autem non in unum tam libertas, quam substitutio congregata est, sed in alium [35], & alium gradum. Nobis itaque eandem altercationem [36] decidentibus [37] mirabile visum est, si quis putet ex hujusmodi scrupulositate impediri testatoris voluntatem, maxime domini, & existimet non fieri servum heredem necessarium, sed ei licentiam præstet, & libertatem consequi, & hereditatem respuere, & domini voluntati reclamare. Qui si hoc facere tentaverit, etiam puniendus est. Sit itaque, & vivo pupillo liber, quia testator hoc voluit, & mortuo pupillo necessarius heres, quia [38], & hoc voluit testator. Dat. 15. Kalend. Decembr. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

De servo testatoris.

5. Idem A. Joanni P. P.

QUidam cum testamentum conderet, duobus heredibus scriptis, unum quidem ex parte instituit, servum [39] autem suum, cujus & nomen addidit, ex reliqua parte sine libertate scripsit heredem, & postea eundem servum alii legavit, vel post institutionem heredis servum per legatum alii adsignavit, & tunc heredem eum sine libertate instituit: *Dubitabatur*, si hujusmodi legatum, vel institutio aliquas vires posset habere, & cui acquiratur legatum, vel institutio? Dubitationis autem materia erat, quod adhuc servum suum constitutum heredem sine libertate scripserat: & tanta inter veteres exorta est contentio, ut vix possibile fit videri eandem decidere. Sed antiqui-

1 Dixi ad *l.* 6. *in fin.* §. *de test. milit.* Goth. Vide in hanc l. Govean. *lect. lib.* 1. *cap.* 2. Viglium *de pupill. substit.* §. *qua ratione n.* 13. Ant. Merend. *contr. lib.* 3. *c.* 39. Anf. 2 *l.* 14. §. *b. t.* 3 *l.* 2. §. 1. *ff. b. t.* Substitutio in secundum casum, pupillaris vel compendiosa: in primum, vulgaris. *In primum* autem dicitur, quia providet, si heres non sit, qui primus est eventus quo via substitutis aperitur. Primus dicitur, quia non esse, præcedit esse. vid. Bald. *hic.* 4 Id est, non expressis certa ætate. 5 Militibus datum est, ut substituant pupilli, in secundum casum pupillariter vel compendiose. vid. *l.* 6. *supr. de test. mil.* vid. Cujac. 12. *obs.* 25. 26. & 27. Idem paganis datum est. *c. Reyn. 16. extr. de testam.* 6 Vid. *l.* 2. *ff. b. t. l.* 1. *in fin. ff. de confirmando tutor.* 7 Substitutio facta milite puberi verbis civilibus valet jure fideicommissi: trahitur ad fideicommissum. vide Cujac. 11. *obs.* 25. 8 Fit mentio hujus constitutionis in *l.* 7. §. 1. *supr. de cur. furiosi.* 9 Exemplaris fubtitutio humanitatis intuitu parentibus indulta: eli enim humanitatis summæ furioli, & mente capti curam fuscipere. unde notant, exemplariter fubstituendi jus parentibus concedi jure humanitatis, non potestatis: ut ob eam rationem videatur parens naturalis filio naturali furioso exemplariter posse fubstituere: licet fecus fit in pupillari, quæ fit jure potestatis. De exemplari fubtitutione adde quæ scripsi ad §. 1. *Inst. de pupillari*, *ad l. ex facto.* 43. *ff. de vulgari & pup.* 10 An naturalibus tantum? dicam]. *b. t.* Quid e converso, posfuntne liberi parentibus furiosis exemplariter fubstituere? Posetfne etiam mater liberis suis exemplariter fubstituere? Mox dicetur. 11 Mente capts fubstituitur diebio ad fimilitudinem pupillorum. §. 1. *Inst. de pupillari. l.* 51. *ff. de ver. patri.* dic idem in furiosis & mutis. *l.* 43. *ff. de vulg.* prodigo, aleatori & fimilibus: & ita alter alteri interdum testari potest contra *legem* 32. *ff. de her. instit.* potest furiosus per patrem, quod per se ipsum non potest, *l.* 10. *J. de hered. instit.* poterit pater bona filii testamento alienare certa lege. *l.* 1. *J. de bon. mat. l. ult.* §. 6. *verf. si enim. inf. de bon. que liber.* 12 Olim id erat impetrandum. *l.* 43. *ff. b. t.* 13 Cum fubtitutur exemplariter, legitima faltem relinquenda, unde quidam colligunt, Naturalem parentem liberis non posse fubstituere, quod naturalibus liberis legitima non debeatur, verum de ea re fuperius diximus. Imo exheredato potest etiam fubstitui. *l.* 1. §. 2. *ff. b. t.* 14 Ἡδὸ μίμησις καὶ κόσμος ἀφόλωνος dicitur Theoph. 15 Exemplaris fubstitutio fit mente captis. §. 1. *Instit. de pupill.* 16 Adverfus exemplarem fubstitutionem querela inofficioli non competit. 17 Cessante causa finali exemplaris fubstitutionis, cessat ipsa fubstitutio. 18 Exemplaris fubstitutio potest fieri etiam a matre, quantuvis pupillarem facere non pollit. *l.* 53. *ff. de vulg.* etiamsi bonorum filii administrationem nudam habeat, non jus alienandi. *l.* 31. §. 6. *ff. de neget.* Quid si a matre & a patre fimul fubftitutio facta fit? facta a patre fubftitutio præferetur. Bald. *hic*, ad eundem modum matris fubftitutio avitæ præferetur. Bald. *hic.* n. 48. 19 *l.* 25. *l.* 42. *ff. de vulg.* §. 6. *Instit. de pupill.* 20 Dictu *l.* 24. 21 Hæc est 24. decifio ex 50. novis Justinianeis. vid. Ingolos. *Anf.* 22 Quoties plures inftituuntur cum adjectione nominis diftributivi, quilibet vocatur in virilem, se fi effent fingulariter nominati. *Bart.* 23 Inftituto patre una cum liberis fuis, *ut hic*, vel fimul cum liberis, vel cum liberis; una cum parente liberi vocantur feu admittuntur. *verf. in secunda. J. b. t.* Quid fi ita? *Filium & liberos eius inftitue?* liberi *instit. l.* 69. §. 3. *l.* 77. §. 32. *ff. de legat.* 2. Quid fi ita? *filium meum & heredes eius inftitue?* ordinata fucceffio hoc cafu facta feu imperata intelligitur: quia vivus filius cum ipfo filio non admitti. Bart. *in l. Gallus.* 29. §. *quidam recte.* 1. *ff. de liberis.* Quid fi ita inftitui: *Nepotem meum & patrem eius inftituo?* Ordo neceffitatis hic attenditur, nepoti meo prætulifle patrem ejus videor, filium non videor *mihi, filio, & nepoti?* cum liberatis mei erunt, pachus intelligor: nam qui filio paciitur, ei ut heredi, non ut focio pacifci videtur. *l. fi tabi.* 17. §. 4. *ff. de pact.* 24 Adde *l.* 17. §. 3. *ff. de hered. instit.* Imo in femiffem. *l.* 9. *ff. de vulg.* 25 Pater & filius eadem pene perfona. adde *l.* 22. §. 1. *J. de agricol. & cens.* 26 Et fervis. *Halofand.* 27 *l.* 7. *ff. de teftam. mil. l.* 4. *ff. de teft.* 28 Nifi in mil. *l.* 7. §. *de teft. mil. Nov.* 78. *c.* 4. Cur autem legatum fervo proprio relictum fub appellatione liberti non valet, inftitutio valet? *ut hic*, *l.* 4. §. 2. *J. b. t.* cauta hæc *l. pen. J. b. t.* 29 Imo non poteft. *l.* 31. *ff. de pig.* §. 6. *Inft. de action.* 30 Valet libertas data vivo fervo in fraudem creditorum, creditoribus non obfpeciaiter, *ad hic. l.* 53. *ff. b. t.* 31 Tutor non poteft ancillam pupillarem necefiariam heredem inftituere: feu, Tutor non poteft teftari de bonis pupilli. facit *l.* 2. §. 3. *ff. pro emptore. l.* 56. §. 4. *ff. de furtis.* 32 Id eft, an hujusmodi. ut *l.* 29. §. *de pald.* 33 Vetus regula. 34 Servus neceffarius eft, cui in eodem gradu & hereditas & libertas relicta eft. 35 Servus poteft ab inftituto libertatem confequi & pupillo neceffarius heres exiftere. 36 Id eft, jurgationem. Eft eaim alteratio jurgatio Feftio. 37 Hec eft 26. decifio Juftinianea. vid. Ingolos. *Anf.* 38 Omnis teftator affectat heredem ex teftamento. 39 Servus eo ipfo quod heres a domino fcriptus eft, liber cenfetur: licet expreffe libertas ei data non fit, *ut hic.* Quid fi fcriptum a fe heredem fervum ita contenti alii legaverit teftator? inuuliter legat, neque hereditatem fervo relictam aufert. Quid igitur fervo fiet? & liber & heres efficitur, *ut in pr. supra leg.* Quid fi dominus heredem fervum fcriplit, & codicillis libertatem ei reliquit? Libertatis adjectio codicillis ita facta nihil et adjicit, cum ipfa inftitutione, ante tacite libertatem adeptus fuerit. §. 1. *J. eodem.* Eft eaque heredem fcriptit in teftamento, neque libertatem ei codicillis reliquit, fed vel legatum vel fideicommiffum ei tantum reliquit? tacite cum legato libertas fervo data non intelligitur. §. 2. *Synopf. Basil.* 35. *tit.* 13. *cap.* 39. Quid? num faltem legatum ab heredibus teftatoris fervo præftandum erit? præftabitur. *d.* §. 2. *ibi*, *non tamen ita simpliciter.*

tatem quidem hæc altercantem relinquendo, nobis alius modus hujus decisionis [1] inventus est: quia semper vestigia [2] voluntatis sequimur testatorum. Cum igitur invenimus nostro jure hoc esse inductum, ut [3] si quis servum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate, ex ipsa [4] tutelæ datione præsumatur, etiam libertatem ei favore pupillorum imposuisse: quare non hoc etiam in hereditate & humanius, & favore libertatis inducimus, ut si [5] quis servum suum scripsit heredem sine [6] libertate, omnino civis Romanus efficiatur: quo inducto neque acquisitio, neque tam effusus veterum atque inextricabilis tractatus locum habeat? Neque enim ferendum est supponere quosdam esse ita supinos [7], ut eundem servum & heredem instituant sine libertate, & iterum alii per legatum eundem servum adfignent. §. 1. Sed cum veteres, & aliam proposuerunt ambiguitatem, dicentes, si quis servum suum in testamento quidem heredem ex parte sine libertate scripserit, in [8] codicillis autem libertatem ei reliquerit: si possit institutio valere, & ille tam heres, quam liber fieri, ne videatur per codicillos hereditas confirmari, in [9] quibus [hereditas] dari secundum veteres regulas non potest. Nos [itaque] in tali dispositione, licet in codicillis fuerit scripta, & libertatem [&] hereditatem simul servis per nostram liberalitatem & benignam interpretationem indulgemus, ut gratulentur, cum non servi remaneant, sed & liberi & heredes efficiantur: cum tanta in eos nostri numinis benevolentia effusa est, ut [&] si libertas eis neque testamento neque codicillis data sit: tamen hereditate [10] servis relicta, quasi injunctam esse libertatem videri [possit.] §. 2. Illo videlicet observando, ut si legatum [11], vel fideicommissum eis sine libertate relinquatur, maneant in servitute: non tamen ita impii [12] heredes existant, ut liberalitatem testatoris, & serviles labores debita remuneratione defraudare conentur, & non derelictum, licet adhuc servis constitutis, donent. §. 3. Quæ juris nostri definitio etiam ad aliam speciem dubitatam benigne extendatur. Si [13] quis etenim testamento principali servum suum cuidam legaverit [14], in [15] pupillari autem substitutione eundem servum filio suo sine libertate substituerit: *Quærebatur*, sive utilis esset talis substitutio, & per servum legatum substitutio post mortem pupilli legatario acquiratur: sive inutilis esset hujusmodi substitutio, quia sine libertate in servum proprium facta est? Melius itaque nobis videtur legatario cum non statim acquiri sancire, sed expectandum [16] esse substitutionis eventum, & si quidem pupillo mortuo, locus fuerit substitutioni, & liber & heres efficiatur: sin autem substitutio minime locum habuerit, forsitan pupillo jam in pubertatem perveniente: tunc ad legatarii dominium transeat. Quemadmodum enim veteres, si cum libertate substitutio fuisset, hoc inducebant, quatenus in suspenso fiat libertas, & statuliber [17] intelligatur: ita & ex nostra interpretatione, & sine adjectione libertatis in substitutione, & liber, & heres pupillo existat. Dat. 2. Kalend. Maji, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De servo pure instituto a domino, cui relinquitur libertas sub conditione.

6. Idem A. Joanni P. P.

DEcisione [18] nostra, quam fecimus, sancientes eum, qui a domino suo sine libertate heres institutus, videri libertatem accepisse, in propria firmitate durante: si quis servum suum pure quidem heredem instituerit, libertatem autem sub conditione ei donaverit: siquidem conditio talis sit, quæ in *potestate* [19] servi posita est, ille autem eam neglexerit, minimeque compleverit: & libertate eum, & hereditate sua culpa defraudari. † Sin autem *casualis* [20] conditio est, & ex fortunæ [21] insidiis defecerit, tunc humanitatis intuitu libertatem quidem ei omnimodo competere: hereditatem autem, siquidem solvendo [22] sit, ad alios venire, quos leges vocant, si non aliquis fuisset substitutus [23]. † Sin autem solvendo non sit: ut necessarius heres institutus, simul & libertatem & hereditatem obtineat. Tunc enim secundum definitionem tam veteris, quam nostræ decisionis, & liber, & heres necessarius existat. Dat. 2. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. XXVIII.

DE LIBERIS PRÆTERITIS, VEL EXHEREDATIS [24].

De exheredatione post omnes heredum gradus.

1. Imp. ANTONINUS A. Faviano.

CUm post [25] omnes heredum gradus exheredatio scribitur, si adjiciat testator *ab omnibus* [26] *se gradibus exheredare*: non dubitari juri satisfactum [esse]. Et ideo etiamsi [id] non adjiciatur, appareat tamen eum id eo consilio scripsisse, ut ab omnibus exheredare: recte factum testamentum videtur. Proinde cum paterfamilias filii institutis & invicem substitutis, filium exheredaverit, intelligendus [27] est, exheredationem ab utroque gradu fecisse. Nam cum iidem heredes instituti sunt, nulla ratio reddi potest, quare videatur in posteriore tantum casu exheredare voluisse. PP. 6. Kal. Jul. CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

De nepote præterito.

2. Imp. ALEXAND. A. Heraclidæ.

SI avus tuus, qui patrem tuum & novercam æquis portionibus heredes instituit, cum te [28] quoque haberet in potestate, testamento nominatim non exheredavit: mortuo patre tuo vivo avo, sine impedimento legis Vellejæ succedendo in patris tui locum, rupitti avi testamentum, & ad te hereditas ejus tota pertinuit. PP. 6. Id. April. FUSCO II. & DEXTRO CONSS. 226.

De verbis, Ille filius meus alienus meæ substantiæ fiat.

3. Imp. JUSTINIAN. A. Joanni P. P.

SI quis filium proprium ita exheredaverit, *Ille filius meus alienus* [29] *meæ substantiæ* [30] *fiat*, talis filius ex hujusmodi verborum conceptione non præteritus, sed exheredatus intelligitur. Cum enim manifestissimus est sensus [31] testatoris: verborum interpretatio nusquam tantum valeat, ut melior sensu existat. Dat. 10. Kal. Martii, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De differentia inter mares & fœminas stabilata.

4. Idem A. Joanni P. P.

[MAximum] vitium antiquæ subtilitatis præsenti lege corrigimus [32], quæ putavit alia [33] esse jura observanda in successione parentum, si ex testamento veniant, in masculis, & [alia] in fœminis, cum ab intestato similе [jus] utrique sexui servaverint. Et alias [34] verbis exheredari filium debere sanxerunt, aliis filiam: & inter nepotes exheredandos alia jura civilia, alia prætoria introduxerunt: & si prætereritus fuerat filius, vel ipso jure testamentum evertebat, vel contra tabulas bonorum possessionem in totum accipiebat: filia autem præterita [35] jus accrescendi ex jure vetere accipiebat, ut eodem momento, & testamentum patris quodammodo ex parte jure accrescendi everteret, & ipsa quasi scripta legatis supponeretur: ex prætore autem habebat contra tabulas bonorum possessionem in totum. † Constitutio autem Magni Antonini eam in tantum coarctabat, in quantum jus accrescendi competebat. Qui enim tales differentias inducunt, quasi naturæ [36] accusatores existunt [37], cur non totos [38] masculos generavit, ut unde generentur non fiant [39]. Nam hoc corrigentes, majorum nostrorum sequimur vestigia, qui eandem observationem colere manifestissime visi sunt. Scimus etenim antea [40] simili modo, & filium [& filiam,] & [alios] omnes inter cæteros [41] exheredatos scribere esse concessum. [Tum etiam] centumviri [42] aliam differentiam introduxerunt: & ex hac iniquitate vitium emersit, quale ex libris Ulpiani, quos ad edictum prætoris fecit, inventum a Triboniano viro gloriosissimo nostro quæstore cæterisque viris facundissimis compositoribus juris enucleati ad nostras aures relatum est. Nam cum ultimum [43] adjutorium de inofficiosi querela positum esset, & nemo ex alio ortus præsidio ad hanc decurrere posset: inventa fuerat filia præterita minus habens, quam filia exheredata. Cum enim per [44] contra tabulas bonorum possessionem, vel jus accrescendi semissem substantiæ filia præterita accipebat, & omnibus legata præstare compellebatur [45], scilicet usque ad dodrantem suæ portionis, remanebat ei sesuncia [tantummodo] in sua successione. Quod si fuisset exheredata, quarta pars omnimodo totius substantiæ ei relinqui debebat: & quam injuria dignam pater exsitimabat, amplius habebat ea, quam taciturnitate in institutione præteriit: & si secundum nostræ constitutionis [46] definitionem quam de supplemento [47] quadrantis disposuimus, repletio fuerat introducta: simili modo exheredatæ in quartam [partem] repletio accedebat, & ita vitium permansit, ut nec ex nostra constitutione emendationem aliquam sentiret. † Sancimus itaque quemadmodum in successionibus parentum, quæ ab intestato [48] deferuntur, æqua lance & mares & fœminæ vocantur, ita [49] & in scriptura testamentorum eas honorari, & similibus [50] verbis exheredari.

1 Quæ masculis defuncti bonorum possessio, eadem fœminis etiam datur. 2 Quæ remedia masculis a patre prætereitis competunt, eadem & fœminis competunt. 3 Hæc constitutio extenditur ad nepotes, neptes & deinceps ex masculis progenitos. 4 Exheredatantur olim aliter posthumus, aliter filia jam natæ. Posthumæ inter cæteros exheredatæ legati titulo aliquid relinqui oportebat: jam natæ aliquid relinqui necesse non erat. Hodie ut jam natæ, natique, ita posthumi & posthumæ exheredari debent, hoc est, similibus verbis nominatim, non inter cæteros. 5 Inter cæteros exheredatur posthumus cujus mentio non fit, contra non exheredatur inter cæteros, cujus posthumi nominatim fit mentio: ut *cæteris exheredatis*, posthumus exheredatus non constatur: qui alias non exheredetur exheredatus, nisi *posthumi* appellatione specialiter designatus fit, *ut hic*. quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. 6. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quotiies.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereredum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut si singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius dximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid si testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, si de posthumo testator cogitaverit: secus si nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jason, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut si tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *si non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus ti ita dixerit in futuro, *si non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*

tionibus nominatim procedere, & contra [1] tabulas bonorum possessionem talem habere, qualem filius, vel suus, vel emancipatus haberet: ut, & ipsa si fuerit præterita [2], ad instar filii emancipati, vel sui, vel testamentum ipso jure evertat, vel per contra tabulas bonorum possessionem stare hoc non patiatur. Et hæc non solum in filiabus obtinere, sed etiam in nepotibus [3], & neptibus & deinceps observari censemus, si tamen ex masculis progeniti sint. † Sed quia & aliud vitium fuerat sub obtentu differentiæ introductum, & alia [4] jura exheredationis in posthumis, alia in jam natis observabantur: cum necesse fuerat posthumam inter [5] cæteros exheredatam etiam legato honorari, filiam autem jam progenitam etiam sine datione legati: & hoc brevissimo incremento verborum ad plenissimam definitionem deduximus, sancientes eadem jura obtinere, & in posthumis [6] exheredandis [7] sive masculini, sive fœminini sexus sint, quæ in filiis, & filiabus jam statuimus: ut etiam ipsi, vel ipsæ nominatim exheredentur, id est, posthumi, vel posthumæ facta mentione. Dat. Kal. Septembr. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

In AUTHENT. ut cum de app. cog. §. aliud quoque capitulum. cum sequentibus §§. col. 8. tit. 16. al. 12. Novell. 115. cap. 3.

NOn licet parenti aliquem ex liberis exheredare, *vel præterire, nisi si probetur ingratus, & ingratitudinis causas nominatim inserat testamento. Causæ vero ingratitudinis nova constitutione expressæ sunt quatuordecim.*

In AUTHENT. ut cum de appell. cog. §. aliud. & §. sequenti. & §. sive igitur. & §. hæc autem. in fin. col. 8. tit. 16. al. 12. Novell. 115. cap. 3.

EX *causa* [8] *exheredationis, vel præteritionis irritum est testamentum, quantum ad institutiones: cætera* [9] *namque firma permanent.*

TIT. XXIX.

DE POSTHUMIS HEREDIBUS INSTITUENDIS [10], [VEL EXHEREDANDIS,] VEL PRÆTERITIS.

Per nativitatem posthumi præteriti testamentum rumpitur, & legata non debentur. Alexand.

1. Imp. ANTONINUS A. Brutatio.

SI post testamentum factum, quo posthumorum suorum nullam mentionem testator fecit, filium filiamve suscepit, intestato vita functus est: cum agnatione [11] posthumi, vel posthumæ, cujus non meminit, testamentum ruptum sit: Ex [12] rupto autem testamento nihil deberi, neque peti posse explorati juris est. Dat. & PP. 4. Kal. Jul. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

2. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Soterico.

UXoris [13] abortu [14] testamentum mariti non solvi: posthumo vero præterito, quamvis natus illico [15] decesserit, non restitui ruptum, juris evidentissimi est. S. 12. Kal. Mart. *Sirmii*, CC. CONSS.

Posthumus natus vivus, licet illico decedat, rumpit testamentum, si ipse ad nullum declinat monstrum, vel prodigium. Salic.

3. Imp. JUSTIN. A. Joanni P. P.

QUod certatum est apud veteres, nos decidimus [16]. Cum igitur is, qui in ventre portabatur, præteritus fuerat, qui si ad lucem fuisset redactus, suus heres patri existeret, si non alius eum antecederet, & nascendo ruptum testamentum faceret: si posthumus in hunc quidem orbem devolutus est, voce autem non emissa ab hac luce subtractus est, dubitabatur, si is posthumus ruptum facere testamentum posset? [Et] veterum [17] animi turbati sunt, quid de paterno elogio statuendum sit. Cumque Sabiniani existimabant, si vivus natus esset, & si vocem [18] non emisit, rumpi testamentum: apparetque, quod & si mutus fuerat, hoc ipsum faciebat: eorum etiam nos laudamus sententiam: & sancimus, si vivus [19] perfecte natus est, licet illico postquam in terram [20] cecidit, vel in manibus obstetricis [21] decessit: nihilominus testamentum rumpi, hoc tantummodo requirendo, si vivus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum [22], vel prodigium. Dat. 15. Kal. Decembr. *Constantinop.* LAMPADIO, & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

In ultimis voluntatibus casus omissus habetur pro expresso.

4. Idem A. Joanni P. P.

QUidam cum testamentum faciebat, his verbis usus est: *Si filius, vel filia intra decem* [23] *mensium spatium post mortem meam editi fuerint, heredes sunto*: Vel ita dixit, *filius, vel filia* [*qui*] *intra decem mensis proximos mortis meæ nascentur, heredes sunto*: jurgium antiquis interpretatoribus legum exortum est, an [24] videantur non contineri testamento, & hoc ruptum facere? Nobis itaque eorum sententiam decidentibus [25], cum frequentissimas leges posuimus testatorum voluntates adjuvantes: ex neutra hujusmodi verborum compositione ruptum fieri testamentum videtur: sed sive vivo [26] testatore, sive post mortem ejus intra decem menses a morte testatoris numerandos filius, vel filia fuerint progeniti, maneat testatoris voluntas immutilata, ne pœnam patiatur præteritionis, qui suos [filios] non præteriit. Dat. 12. Kal. Decembr. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. XXX.

DE JURE DELIBERANDI [27], ET DE ADEUNDA [28] VEL ACQUIRENDA [28] HEREDITATE.

De emancipata quæ manumisit, & quædam ob funeris impensam distraxit.

1. Imp. ANTONINUS A. Titiæ.

SI a patre emancipata, eo defuncto bonorum possessionem non agnovisti: frustra vereris, ne hereditati paternæ lis obligata, quod [29] servum ejus nullo jure manumisisti, res quoque, & mancipia quædam propter funeris [30] impensas distraxisti. PP. Kalend. Jul. MESSALA & SABINO CONSS. 215.

De solutione.

2. Imp. ALEXAND. A. Florentino militi.

CUm debitum paternum te exsolvisse [32] alleges: pro portione hereditaria agnovisse te hereditatem defuncti non ambigitur. PP. 6. Id. Februar. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

Differentia filii in potestate, & emancipati.

3. Imp. GORDIANUS A. Florentino militi.

SI fratris tui filius mortis tempore in [33] patris sui fuit potestate, sive

1 Quæ masculis defuncti bonorum possessio, eadem fœminis etiam datur. 2 Quæ remedia masculis a patre prætereitis competunt, eadem & fœminis competunt. 3 Hæc constitutio extenditur ad nepotes, neptes & deinceps ex masculis progenitos. 4 Exheredatantur olim aliter posthumæ, aliter filiæ jam natæ. Posthumæ inter cæteros exheredatæ legati titulo aliquid relinqui oportebat: jam natæ aliquid relinqui necesse est, similibus verbis nominatim, non inter cæteros. 5 Inter cæteros exheredatur posthumus cujus mentio non fit, contra non exheredatur inter cæteros, cujus posthumi nominatim fit mentio: ut *cæteris exheredatis*, posthumus exheredatus non constatur: qui alias non exheredetur exheredatus, nisi *posthumi* appellatione specialiter designatus fit, *ut hic*. quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. h. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quoties.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereudum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut si singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius diximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid if testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, si de posthumo testator cogitaverit: secus if nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jasonus, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut if tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *if non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus if ita dixerit in futuro, *if non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*

Abortivus enim vel abaßus venter partum efficere non videtur. Paul. 4. *sent.* 9. 6. 6. adde *l.* 129. *ff. de verb. sign.* Hinc fit etiam, ut abortu facto in posthumum missio finiatur. *l.* 1. §. 22. *ff. de ventre in poss. mitt.* Non idem eft in eo qui exfecto ventre mortui, *posthum. l.* 141. *ff. de verb. sign.* His addde quæ scripti ad *Novell.* 39. c. 2. 6. 16 Hæc est 28. decisio ex 50. Novis Justinianeis. vid. Inglois. *Anj.* 17 *Veteres animi*, quis *edita, vita indicium.* 18 Vocis *partis hic.* quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. h. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quoties.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereudum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut if singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius diximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid if testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, if de posthumo testator cogitaverit: secus if nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jasonus, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut if tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *if non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus if ita dixerit in futuro, *if non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*